

УДК 81'23:37.04

Коробейнікова Т.С.

викл. НУ «Запорізька політехніка»

НАВИЧКИ КОНТРОЛЮ ЯК ПЕРЕДУМОВА ОВОЛОДІННЯ ПИСЕМНИМ МОВЛЕННЯМ

На сьогоднішній день збільшується кількість дітей із порушеннями писемного мовлення. Формування навичок письма та читання є складним та тривалим процесом. Тому дослідники приділяють увагу проблемі сформованості передумов писемного мовлення (В. Тарасун, М. Шермет, Н. Чередніченко, В. Тищенко, Є. Соботович, Р. Левіна тощо).

Серед цих передумов важливим компонентом у мовленнєвій діяльності є контроль, який проявляється у різних психічних процесах: увазі, пам'яті, мисленні та мовленні. Тому виконання будь-яких завдань без нього неможливе. Н. Чередніченко зазначає про велику роль операцій зорового, слухового та рухового контролю та самоконтролю власної діяльності у формуванні навичок письма [4].

У структурі діяльності, насамперед навчальної, самоконтроль - це система спеціальних дій, які виступають як організаційна вольова дія, за допомогою якої дитина звертається до перевірки власного способу дії [2].

Операція контролю є складною структурною організацією і потребує сформованого еталону контролю, операції порівняння виконаної дії та її результатів із заданим зразком, контрольної дії (пошук помилки) та механізмів визначення, виділення і корекції помилки (В. Тищенко).

Т. Пічугіна у своїх дослідженнях визначає руховий контроль та самоконтроль як одну із передумов формування письма у дітей, які мають знижений зір.

Ми проаналізували корекційно-розвиткову програму «Корекція мовлення» для дітей із тяжкими порушеннями мовлення для 1-4 класів, де В. Ільяна у корекційній роботі з подолання дислексій рекомендує використовувати наступні вправи з розвитку слухового контролю: на рівні слова (спеціально спотворені логопедом звуки у словах); на рівні речення (логопед підбирає слово, що не відповідає змісту речення). Аналогічна вправа на визначення на слух зайвого речення у тексті. Для зорового контролю автор запропонувала розвивати вміння знаходити зайві елементи на малюнку; знаходити зайві елементи у ряді букв та

складів у словах; знаходження і виправлення помилок у реченнях та текстах, використовуючи матеріал для різних типів дислексичних помилок [5].

О. Аркадьєва при корекції дисграфії також пропонує включати вправи з розвитку зорового та слухового контролю. Завдання були розподілені відповідно рівнів розвитку слухових та зорових операцій та функцій (найнижчий, середній, високий рівень). Автор зазначає, що при досягненні позитивних результатів отриманих на нижчому рівні слід переходити до складніших завдань.

На найнижчому рівні запропоновані наступні вправи з розвитку зорового контролю: знаходити малюнок, якого не стало. На середньому рівні - викреслити букви, які неправильно написані; дописувати графеми, які пропущені в словах. Високий рівень охоплює завдання із закреслення слів, які неправильно написані, а також слів, які вже траплялися в тексті.

В. Тищенко вказує, на те, що слуховий контроль у мовленнєвій діяльності охоплює три рівні, що відповідають сторонам мовлення: звуковий, лексичний, граматичний. Відповідно до зазначених рівнів пропонує наступну методику з розвитку слухового контролю: формування операції контролю на фонологічному рівні; морфологічному рівні та синтаксичному рівнях [3].

Голуб Н. розглядає писемно-мовленнєву діяльність як форму мовленнєво-мовно-мисленнєвої діяльності. І враховуючи вище сказане, вченою запропоновано будувати корекційну роботу з подолання порушень читання та письма за такими напрямками: завдання на виправлення смислових помилок; завдання на виправлення помилок мовленнєво-мовного характеру [1].

Отже, формування навичок слухового, зорового контролю, самоконтролю є важливою передумовою для оволодіння письмом та читанням. І тому постає необхідність включення вправ з розвитку вище зазначених видів контролю у корекційну роботу з попередження і подолання порушень писемного мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Голуб Н. М. Особливості формування контрольно-оцінювального компонента писемно-мовленнєвої діяльності в молодших школярів з порушеннями психомовленнєвого розвитку. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2013. Вип. 40. С. 33-43.

2. Конопляста С.Ю., Сак Т.Б. Логопсихологія: навч. посіб. За ред. М.К. Шеремет. К.: Знання, 2010. 293 с.

3. Тищенко В. В. Формування слухового контролю в мовленнєвій діяльності старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення.

Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : *Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2015. Вип. 29. С. 112-118.

4. Чередніченко Н. В. Психолінгвістичні та психолого-педагогічні передумови формування навички письма. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: *Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2010. Вип. 16. С. 222-227

5. Програма з корекційно-розвиткової роботи «Корекція мовлення» для 1-4 класів закладів загальної середньої освіти для дітей з тяжкими порушеннями мовлення/Трофименко Л. І., Ільяна В. М., Пригода З. С., Аркадьєва О. О., Грибань Г. В. Київ : Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2018. 89 с.
URL:<https://docs.google.com/document/d/1iD4VdUmUFgJHvUKqFzdusEslL-kSquAh7JNoK7xZ7w/edit>